

استفاده از مدل توسعه یافتگی موريس برای ارزیابی عملکرد طرح‌های هادی

(مطالعه موردی روستاهای شهرستان بناب)

جواد حاجی علیزاده* - دانش آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه آزاد واحد علوم

و تحقیقات

مسعود مهدوی - استاد گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

پرویز کردوانی - استاد گروه جغرافیای دانشگاه آزاد واحد اسلامی علوم و تحقیقات تهران

پذیرش نهایی: ۸۹/۱۲/۲۵

دریافت مقاله: ۸۹/۵/۱۸

چکیده

نخستین اقدام در جریان برنامه‌ریزی بهتر، شناخت است. شناخت مستلزم تلاش‌ها، هزینه‌ها و البته کارهای علمی زیادی است که از دقت لازم و کافی برخوردار باشند. طرح‌های توسعه روستایی به عنوان مدلهایی پیشنهاد شده برای توسعه کالبدی، فرهنگی، اقتصادی و ... روستاها به شمار می‌روند که البته شکل‌گیری این طرح‌ها معمولاً در ارائه خدمات رسانی به روستاها مطرح شدند که معمولاً از برنامه مشخصی حداقل در دهه اول انقلاب برخوردار نبودند. واقعیت این است که ترمیم و بهبود روش‌های تهیه و اجرای طرح‌های توسعه روستایی برای بهتر شدن تصمیم‌سازی‌ها و برنامه‌ریزی‌ها ضروری به نظر می‌رسد و این در حالی است که عدم موفقیت در زمینه توسعه روستایی مشهود می‌باشد و انتخاب راهبرد مناسب برنامه‌ریزی از ضروریات غیرقابل انکار است. در این میان طرح‌های هادی بارزترین نوع طرح توسعه روستایی است که نیاز به کنکاش و ارزیابی دارد تا میزان موفقیت و اثرات آن در روستاها مشخص گردد. در این تحقیق سعی بر این است که با استفاده از تکنیک توسعه یافتگی موريس و همبستگی کندال (Kendall, s ta, tb) روستاهای شهرستان بناب درجه بندی شده و تأثیر طرح‌های هادی در این درجه بندی مشخص شود.

در این روند ۲۸ روستا با ۲۰ شاخص جزئی در قالب ۵ شاخص کلی در مدل موريس قرار گرفتند که نتایج نشان داد ۱۶ روستا شاخص نهایی (D.I) بالای ۳۰ درصد را دارا می‌باشد که تقریباً ۵۷/۱۴ درصد روستاها را شامل می‌شود و تعداد ۴ روستا یعنی ۱۴/۲۸ درصد روستاها شاخص نهایی (D.I) بین ۲۰ تا ۳۰ را داشتند و بقیه روستاها یعنی ۸ روستا با ۲۸/۵۷ درصد روستا هم وضعیت توسعه‌ای خوبی ندارند و شاخص نهایی ۱۰ به پایین را دارند و می‌توان در یک تقسیم بندی گروه اول را جزء روستاهای برخوردار از امکانات و دسته دوم را جزء روستاهای نیمه برخوردار و گروه سوم را جزء روستاهای محروم و توسعه نیافته در نظر گرفت. البته با استفاده از روش همبستگی کندال ارتباط معنی‌داری بین وضعیت اجرای طرح‌های هادی روستایی و برخورداری از امکانات روستاهای بناب وجود دارد و عدد ۰/۷۴ همبستگی نشان دهند این ارتباط معنی‌دار و همبستگی مستقیم این دو متغیر می‌باشد.

واژگان کلیدی: طرح هادی، توسعه یافتگی موريس، توسعه روستایی، عملکرد، شهرستان بناب

۱. مقدمه

توسعه روستایی قسمت با اهمیتی از فرآیند توسعه ملی علی الخصوص در کشورهای در حال توسعه می‌باشد (جمعه‌پور، ۱۳۸۵: ۵۶)، اما از آنجایی که توسعه جریانی چند بُعدی است، مستلزم تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی- طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است (آسایش، ۱۳۸۰: ۸). رسیدن به توسعه آن هم توسعه روستایی یکی از ضرورت‌های جامعه امروز می‌باشد تا اولاً نیمی از جمعیت که در روستاها زندگی می‌کنند بتوانند از آثار توسعه برخوردار گردند و دوم این که روند رو به افزایش فرآیند مهاجرت‌های بی رویه و تخلیه صدها روستا کنترل گردد (رشنو، ۱۳۸۴: ۶۶).

طرح‌های متعددی در جهت تسریع روند توسعه یافتگی روستاها مطرح و اجرا شده است ولی واقعیت این است که تلاش‌های علمی کمی در جهت شناخت مدل‌های توسعه روستایی انجام پذیرفته است، در جریان تهیه طرح‌های توسعه روستایی برخوردهای گوناگونی از سوی مهندسين مشاور، سازمان‌ها و ارگان‌های ذی‌ربط به عمل می‌آید و برداشت‌های سلیقه ای زیاد هستند (آسایش، ۱۳۸۶: ۱۸۱).

سکونتگاه در هر کشور جزئی از عوامل توسعه آن است و چون هر کشور خود جزیی از قطار جهانی است، بنابراین سکونتگاه را باید در مقیاسی جهانی مطرح کرد و آن را تحت قاعده و سیاست خاصی در آورد و این یک مسئولیت ملی است که نیازمند مبادله جهانی تجربیات است (پاپلی‌یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۶: ۲۱۴). ولیکن در جهت این مبادلات شناخت حاصل کردن از طرح‌های توسعه روستایی و ارزیابی آنها و مقایسه آنها با تجربیات دیگر کشورها ضروری به نظر می‌رسد.

یکی از این طرح‌ها که بیشتر در کشور ایران در سطح روستاها رایج است طرح هادی روستایی است که عبارتست از تجدید حیات و هدایت روستا با لحاظ ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی (شیعه، ۱۳۷۳: ۹۴) که در ایران در ادامه طرح بهسازی روستایی (در سال ۱۳۶۶ با اجرای طرح هادی در روستای شاهتجرین در شهرستان آرنج وارد عرصه این گونه طرح‌ها شد (همان منبع: ۲۰۵). که به دنبال اهدافی مثل توسعه کالبدی روستاها، نظم دهی به فعالیت‌هایی که در ارتباط با بهسازی روستا، کاهش مهاجرت، ایجاد مراکز بزرگتر روستایی، برای استقرار صنایع و ارائه خدمات، نظم بخشی به کشاورزی و تقویت فعالیت‌های نوع دوم و سوم و بالاخره عمران روستایی با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی روستا و تأمین عادلانه تسهیلات و انتقال تکنولوژی به روستا و در نهایت بهبود زندگی روستاییان می‌باشد.

پذیرش ساختار نظارت ارزیابی از عوامل مهم اجرای مناسب و موفقیت طرح‌های هادی روستایی می‌باشد که می‌تواند مدیران و مجریان را در جهت رسیدن به اهداف متعایل توسعه روستایی یاری کند.

در این تحقیق تلاش شد روستاهای دارای طرح هادی (اجرا شده و در حال اجرا) و روستاهای فاقد طرح هادی را از نظر شاخص‌های که طرح هادی می‌توانست در بطن اهداف خود روستا را در رسیدن به آنها کمک کند مورد مقایسه قرار دهیم و براساس نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها، پیشنهادات لازم را در جهت بهبود طرح هادی در جهت توسعه هرچه بیشتر ارائه نماید.

۲. عرصه پژوهش

شهرستان بناب یکی از ۱۹ شهرستان استان آذربایجان شرقی است که در غرب شهرستان مراغه و جنوب دریاچه ارومیه در سمت جنوب غربی استان واقع شده است. این شهرستان از شمال و شرق به مراغه و از شمال غرب و غرب به دریاچه ارومیه و استان آذربایجان غربی و از جنوب به استان آذربایجان غربی و شهرستان ملکان محدود می‌شود. شهرستان بناب دارای ۷۹۰ کیلومتر مربع مساحت بوده و بین ۳۶ درجه و ۵۴ دقیقه الی ۳۷ درجه و ۱۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۳۰ دقیقه الی ۴۶ درجه طول شرقی واقع شده است. شهرستان بناب براساس آخرین تقسیمات کشوری، دارای یک بخش مرکزی و ۳ دهستان و یک نقطه شهری و ۲۸ آبادی دارای سکنه است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵).

شکل ۱. نقشه جایگاه محدوده مورد مطالعه در تقسیمات کشوری

۳. روش و فرآیند تحقیق

این تحقیق از روش تحلیل- توصیفی استفاده کرده است. جامعه آماری این تحقیق تمامی روستاهای شهرستان بناب می‌باشد که ۲۸ روستای دارای سکنه می‌باشد (فرهنگ آبادیهای کشور، ۱۳۸۹). در ابتدا شاخص‌های مورد نیاز با توجه به هدف تحقیق با روش اسنادی مورد بررسی قرار گرفت و انتخاب گردید. در ادامه کار با طی مراحل کار میدانی، داده‌های مورد نیاز از مرکز آمار ایران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی، فرمانداری و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان بناب گردآوری گردید. در این پژوهش آخرین آمار متعلق به سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ مورد استفاده قرار گرفته است.

با توجه به این که برای درجه‌بندی توسعه یافتگی مناطق تکنیک‌های متعددی وجود دارد (فیضی‌پور، ۱۳۸۳: ۳۰). در این پژوهش از تکنیک توسعه یافتگی موریس استفاده شده است.

روش موریس یکی از جدیدترین و کاربردی‌ترین تکنیک‌های برنامه‌ریزی است که کاربردهای متعددی دارد (فرهودی، ۱۳۷۷). این روش جایگاه توسعه یافتگی هر یک از واحدها را تعیین و سپس به رتبه‌بندی نواحی می‌پردازد. در این پژوهش سعی شده با استفاده از روش موریس میزان توسعه یافتگی روستاهای دارای طرح هادی با روستاهایی که دارای طرح نیستند مقایسه شده و از نتایج مقایسه به نقش طرح و میزان موفقیت آن پی برد.

روش رتبه‌بندی مناطق با تکنیک موریس به ترتیب زیر می‌باشد:

مرحله اول: تنظیم ماتریس مقادیر شاخص‌ها به همراه مناطق مورد مطالعه به طوری که در یک طرف سکونتگاه‌ها و در ستون دیگر مقادیر شاخص‌ها نوشته می‌شود البته لازم به توضیح است در روش کار با موریس باید شاخص‌های انتخاب شده همسو و هم جهت باشند.

مرحله دوم: استاندارد کردن همه اعداد انتخاب شده با استفاده از فرمول ضریب ناموزون موریس و جایگزینی اعداد استاندارد به جای اعداد قبلی.

$$y_{ij} = \frac{x_{ij} - y_{j\min}}{y_{i\max} - x_{j\min}} \times 100$$

$$x_{ij} = \text{عدد مربوط به شاخص}$$

$$x_{j\max} = \text{بزرگترین عدد در هر ستون}$$

$$x_{j\min} = \text{کوچکترین عدد در هر ستون}$$

مرحله سوم: محاسبه ضریب نهایی توسعه با استفاده از فرمول زیر که برای تمامی سکونتگاه‌ها به طور جداگانه بدست می‌آید.

$$D.1 = \frac{\sum y_{ij}}{N}$$

مرحله چهارم: رتبه‌بندی یا درجه‌بندی سکونتگاه‌ها با استفاده از ضریب نهایی توسعه، به طوری که هر قدر عدد $D.1$ بزرگتر رشد منطقه یا سکونتگاه‌ها توسعه یافته تر و دارای امکانات بیشتر می باشد.

مرحله پنجم: در این مرحله با استفاده از اعداد بدست آمده از ضریب ناموزون موريس و ضریب نهایی توسعه ($D.1$) برای سکونتگاه‌ها می‌توان دوبه دو ضریب‌های ناموزون موريس (درمورد شاخص‌ها) پایین ضریب ناموزون موريس و ضریب نهایی توسعه همبستگی گرفته شود. و حتی نمودار خط رگسیون آن ترسیم گردد. برای احتساب ضریب همبستگی روش‌های آماری مختلفی وجود دارد (مهدوی، ۱۳۷۶: ۹۳) به طوری که اگر داده‌ها کمی باشند، می‌توان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده کرد ولی اگر داده‌ها کیفی باشند، از روش‌های همبستگی رتبه‌ای مثل: اسپرمن و کندال استفاده می‌گردد (آسایش و استعلاجی، ۱۳۸۲: ۱۵۱). ولی با توجه به این که در این تحقیق داده‌ها در قالب تقسیم‌بندی‌هایی کیفی (توسعه‌یافته، نیم توسعه یافته و محروم) قرار می‌گیرند فلذا از یکی از روش‌های اسپرمن یا کندال باید استفاده کرد و چون در این تحقیق تعداد خانه‌های سطر و ستون جدول دو بعدی برابر هستند از کندال ($kendall's\ tau\ a$) و برای تکمیل این همبستگی از کندال ($kendall's\ tau\ b$) بهره گرفته شده است (ساعی، ۱۳۸۱: ۱۲۴) مراحل کار فوق برای روستاهای شهرستان بناب به ترتیب زیر انجام می‌پذیرد.

بعد از تشکیل جدول (۱) و مشخص شدن درجه توسعه یافتگی روستاها و رتبه‌بندی آنها جدول (۲) که ماتریس ارتباط بین توسعه یافتگی روستاهای بناب و عملکرد طرح‌های هادی روستایی تشکیل می‌شود و محاسبات مربوط به ضریب همبستگی کنترل t_b و t_a انجام می‌گیرد.

جدول ۱. ماتریس مقادیر شاخص‌ها و مقادیر استاندارد شده و شاخص‌های نهایی براساس $(D.1, y_{ij})$ روستاهای بناب

متغیر روستا	بهداشتی		آموزشی		خدماتی		فرهنگی		اقتصادی		شاخص نهایی D.1	
	مقادیر شاخص	مقادیر استاندارد	مقادیر شاخص	مقادیر استاندارد	مقادیر شاخص	مقادیر استاندارد	مقادیر شاخص	مقادیر استاندارد	مقادیر شاخص	مقادیر استاندارد	مقادیر نهایی	رتبه نهایی
چلقایی	۶	۵۴/۵۴	۶	۸۵/۱۸	۵	۶۰	۰	۰	۶	۱۰۰	۶۰/۰۵	۸
دبیزج پروانه	۲	۱۸/۱۸	۱	۱۴/۲۸	۴	۶۰	۰	۰	۶	۱۰۰	۳۸/۴۹۲	۱۲
خوشه مهر	۱۰	۹۱/۹۰	۶	۸۵/۷۱	۱۶	۱۰۰	۲	۱۰۰	۶	۱۰۰	۹۵/۳۲	۱
تازه‌کندخوشه مهر	۲	۱۸/۱۸	۳	۴۲/۸۵	۳	۴۰	۱	۵۰	۳	۳۳/۳۳	۳۶/۸۷۲	۱۱
ینگى کند خوشه مهر	۲	۱۸/۱۸	۳	۴۲/۸۵	۵	۸۰	۰	۰	۳	۳۳/۳۳	۳۴/۸۷۲	۱۵
شورگل	۲	۱۸/۱۸	۱	۱۴/۲۸	۴	۶۰	۰	۰	۳	۳۳/۳۳	۲۵/۱۵۸	۱۷
قیماس خان	۰	۰	۱	۱۴/۲۸	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۲/۸۵۶	۲۷
قره زکی	۰	۰	۱	۱۴/۲۸	۲	۲۰	۰	۰	۱	۰	۶/۸۵۶	۲۵
صور	۰	۰	۱	۱۴/۲۸	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۲/۸۵۶	۲۶
توتاخانه	۲	۱۸/۱۸	۱	۱۴/۲۸	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۶/۴۹۲	۲۴
آلتو	۲	۱۸/۱۸	۱	۱۴/۲۸	۳	۴۰	۰	۰	۴	۵۰	۲۴/۴۹۲	۲۰
دوش	۲	۱۸/۱۸	۱	۱۴/۲۸	۴	۶۰	۰	۰	۳	۳۳/۳۳	۲۵/۱۵۸	۱۹
روشت بزرگ	۶	۵۴/۵۴	۶	۸۵/۷۱	۵	۸۰	۰	۰	۶	۱۰۰	۶۴/۰۵	۴
روشت کوچک	۲	۱۸/۱۸	۱	۱۴/۲۸	۶	۱۰۰	۰	۰	۳	۳۳/۳۳	۳۳/۱۵۸	۱۶
زاوش	۱۰	۹۱/۹۰	۶	۸۵/۷۱	۴	۶۰	۰	۰	۳	۰	۶۰/۶۵۴	۶
چپقلو	۷	۶۳/۶۳	۶	۸۵/۷۱	۴	۶۰	۰	۰	۳	۰	۵۵/۲	۹
حاجی مصیب	۰	۰	۱	۱۴/۲۸	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۲/۸۵۶	۲۸
قره قشلاق	۲	۱۸/۱۸	۰	۰	۲	۲۰	۰	۰	۲	۰	۱۰/۹۶۸	۲۲
خانه‌برق قدیم	۳	۲۷/۲۷	۱	۱۴/۲۸	۲	۲۰	۰	۰	۴	۵۰	۲۲/۲۱	۲۱
خلیلوند	۲	۱۸/۱۸	۲	۲۸/۵۷	۶	۱۰۰	۰	۰	۳	۳۳/۳۳	۳۶/۰۱۶	۱۴
علی خواجه	۳	۲۷/۲۷	۳	۴۲/۸۵	۶	۱۰۰	۰	۰	۴	۰	۴۴/۰۲۴	۱۱
آخوندقشلاق	۵	۴۵/۴۵	۷	۱۰۰	۴	۶۰	۰	۰	۶	۰	۶۱/۰۹	۵
قره چپق	۱۱	۱۰۰	۶	۸۵/۷۱	۵	۸۰	۰	۰	۵	۰	۶۶/۴۷۴	۲
خانه برق جدید	۶	۵۴/۵۴	۷	۱۰۰	۷	۱۰۰	۰	۰	۵	۰	۶۴/۲۴	۳
زوارق	۶	۵۴/۵۴	۵	۷۱/۴۲	۴	۶۰	۱	۵۰	۵	۰	۶۰/۵۲۴	۷
کونه مهر	۳	۲۷/۲۷	۱	۱۴/۲۸	۴	۶۰	۰	۰	۳	۳۳/۳۳	۲۶/۹۷۶	۱۸
ینگى کند خانه برق	۳	۲۷/۲۷	۳	۴۲/۸۵	۴	۶۰	۰	۰	۴	۰	۳۶/۰۲۴	۱۳
قشلاق خانه برق	۳	۲۷/۲۷	۱	۱۴/۲۸	۶	۱۰۰	۱	۵۰	۴	۵۰	۴۸/۳۱	۱۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان

جدول ۲. ماتریس رابطه سطح توسعه یافتگی روستاهای بناب با عملکرد طرح‌های هادی روستایی

سطح توسعه یافته میزان اجرای طرح هادی	توسعه یافته	کمتر توسعه یافته	توسعه نیافته	جمع
اجرا شده	۱۱	۰	۰	۱۱
در حال اجرا	۲	۰	۰	۲
اجرا نشده	۳	۴	۸	۱۵
جمع	۱۶	۴	۸	۲۸

مأخذ: محاسبات نگارندگان

بعد از جدول (۲) محاسبه همبستگی را از طریق روش کندال ta آغاز می‌کنیم که به ترتیب زیر می‌باشد. و با روش tb ادامه می‌دهیم (منصورفر، ۱۳۷۱: ۱۵).

$$N_s = (1,1) = 11(0+0+4+8) = 132$$

$$(1,2) = 1(0+6) = 6$$

$$(2,1) = 2(4+8) = 24$$

$$(2,2) = 0(8) = 0$$

$$N_s = 132 + 0 + 24 + 0 = 156$$

$$N_d = (3,1) = 3(0+0+0+0) = 0$$

$$(3,2) = 4(0+0) = 0$$

$$(2,1) = 2(1+0) = 2$$

$$(2,6) = 0(0) = 0$$

$$N_d = 0$$

$$T = \frac{N}{2}(N-1) = \frac{28}{2} \times (28-1) = 14 \times 27 = 378$$

$$T_a = \frac{N_s - N_d}{T} = \frac{156 - 0}{378} = 0/41$$

$$T_y = (x_i, y_i) \Rightarrow (1,1) + (2,1) + (1,2) + (2,2) + (1,3) + (2,3) \\ = 11(2+3) + 2(3) + 1(0+4) + 0(4) + 0(0+8) + (0 \times 8) = 61$$

$$T_y = 61$$

$$T_x = (x_i, y_i) \Rightarrow (1,1) + (1,2) + (2,1) + (2,2) + (3,1) + (3,2) \\ = 11(0+0) + (0 \times 0) + 2(0+0) + (0 \times 0) + 3(4+8) + (4 \times 8) = 48$$

$$T_x = 48$$

$$T_b = \frac{N_s - N_d}{\sqrt{(N_s + N_d + T_y)(N_s + N_d + T_x)}} = \frac{156 - 0}{\sqrt{(156 + 0 + 61)(156 + 0 + 48)}} = \frac{156}{\sqrt{217 + 204}}$$

$$T_a = \frac{156}{210} = 0/74$$

لازم به توضیح است که روایی مدل‌های فوق و روش‌های آماری مطرح شده در پروژه‌های تحقیقاتی متعدد توسط مبتکران آن مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین باتوجه به این که روش موریس برای بررسی تطبیقی به کار برده می‌شود. در این تحقیق هم تمامی روستاهایی که در آنها طرح هادی اجرا شده با روستاهایی که طرح در آنها به اجرا نرسیده مورد مقایسه واقع شده و در نهایت از نتایج حاصله میزان موفقیت طرح هادی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

۴. بحث و نتایج

بعد از گرد آوری اطلاعات با استفاده از تکنیک توسعه یافتگی موریس نتایج زیر حاصل شد. با توجه به جدول (۱) که البته دو جدول مقادیر شاخص‌ها و مقادیر همگن شده در یک جدول خلاصه شدند براساس فرمول استاندارد مقادیر و داده‌های خام استاندارد گردیده و شاخص‌های نهایی هر سکونتگاه (D.1) محاسبه شدند و بعد از این که شاخص‌های نهایی به دست آمدند رتبه‌بندی برای سکونتگاه‌ها انجام پذیرفت به طوری که در بین ۲۸ روستای شهرستان بناب روستای خوشه مهر با شاخص نهایی ۹۵/۳۲ رتبه اول و روستای حاجی مصیب با شاخص نهایی ۲/۸۵ و رتبه ۲۸ و آخر را به خود اختصاص داد. همچنین از ۲۸ روستا با ۲۰ شاخص جزئی که در قالب ۵ شاخص کلی در مدل موریس قرار گرفتند نتایج زیر بدست آمد:

۱۶ روستا شاخص نهایی (D.1) بالای ۳۰ را به خود اختصاص دادند که تقریباً ۵۷/۱۴ درصد روستاها را شامل می‌شود و تعداد ۴ روستا یعنی ۱۴/۲۸ درصد روستا شاخص نهایی (D.1) بین ۲۰ تا ۳۰ داشتند و بقیه روستاها یعنی ۲۸/۵۷ درصد هم وضعیت

توسعه‌ای خوبی نداشتند و شاخص‌نهایی ۱۰ به پایین را داشتند و برای این که همبستگی بین توسعه‌یافتگی این روستاها با چگونگی اجرای طرح‌های هادی مشخص گردد ۲۸ روستای مورد مطالعه در قالب سه دسته با عناوین توسعه بالا و توسعه متوسط و توسعه کم قرار گرفتند میزان همبستگی آنها با وضعیت اجرای طرح‌های هادی روستایی مورد مقایسه قرار گرفتند که در این تقسیم بندی ۱۶ روستا در قالب روستاهای توسعه یافته و برخوردار از امکانات و ۴ روستا در قالب روستاهای با توسعه متوسط و دارای امکانات محدود و ۸ روستای باقیمانده در طبقه روستاهای توسعه نیافته و محروم از امکانات جای گرفتند. در مجموع، از ۱۶ روستای توسعه یافته در ۱۱ روستا طرح هادی اجرا شده و در ۲ روستا طرح هادی در حال اجرا است و در ۳ روستا طرح هادی اجرا نشده است و در بقیه روستاها (کمتر توسعه یافته و توسعه نیافته) هیچ طرح هادی اجرا نشده است. البته برای این که همبستگی دقیق مشخص گردد با استفاده از همبستگی کندال t_b و t_a میزان همبستگی بین توسعه یافتگی روستاهای شهرستان بناب وضعیت اجرای طرح‌های هادی روستایی محاسبه شد و در نهایت مشخص گردید همبستگی آنها، در ۰/۷۴ را نشان داد که بیانگر یک همبستگی مستقیم و بالا می‌باشد و نهایتاً این که بین توسعه یافتگی روستاهای شهرستان بناب و اجرای طرح‌های هادی روستایی رابطه معنی داری وجود دارد.

البته نباید فراموش کرد که با توجه به اهداف عمده‌ای که قبلاً در مورد تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی اشاره شد نمی‌توان گفت که ارزیابی این تحقیق دقیقاً رسیدن به همه اهداف طرح‌های هادی را نشان می‌دهد چرا که این پژوهش از چند بعد خاص به موضوع نگریسته و شاخص‌های محدودی را مورد مطالعه قرار داده است و شاخص‌های دیگری مثل مهاجرت، در آمد سرانه و اشتغال ... می‌توانند موضوع تحقیقات متعدد دیگری در جهت ارزشیابی بیشتر از میزان موقعیت طرح های هادی انتخاب شوند.

۵. نتیجه‌گیری

بررسی میزان اثرگذاری تهیه و اجرای طرح هادی روستایی و رسیدن به هدف‌های آن تنها با شناسایی پیامدها، اثرات و نتایج اجرای طرح در ابعاد چهارگانه اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، فضایی و محیطی انجام پذیر است (پژوهشکده سوانح طبیعی ۱۳۸۸: ۱۵۱) و این اهداف کلان و کلی هستند و در این تحقیق گوشه‌ای هرچند اندک از آن مورد مطالعه قرار گرفت.

با توجه به اینکه طرح‌های توسعه روستایی تنها مجراهایی هستند که ورود به جریان توسعه‌یافتگی را در روستا محقق می‌سازند عدم توجه به میزان موفقیت و ارزشیابی این

طرح‌ها باعث خواهد شد که چه بسا در بسیاری از موارد زحمات و تلاش‌ها بی‌نتیجه باشند باشد. چرا که با وجود اجرای طرح‌های هادی روستایی در جهت بهبود و ارتقای سطح زندگی روستاییان، مسائل و مشکلات ناشی از فقدان زیر ساخت‌های کلی برنامه‌ریزی روستایی باعث شده است تا این طرح‌ها نتوانستند جلوی مهاجرت و فقر روستایی را بگیرند و البته مشکلات دسترسی مثل بهسازی هم وجود دارند (پاپلی یزدی، ابراهیمی ۱۳۸۶: ۲۱۶).

فلذا پیشنهادی می‌گردد در زمینه ارزشیابی طرح‌های توسعه روستایی به خصوص طرح هادی روستایی که بسیار فراگیر است اقدامات عملی بیشتری صورت گیرد و می‌توان گفت جای خالی ارزشیابی طرح‌ها که یک مرحله اساسی از مراحل طرح هادی است کاملاً مشخص می‌باشد. البته فعالیت‌هایی هم در این زمینه صورت پذیرفته که به دلایل گوناگون هیچ یک از جامعیت لازم برخوردار نبوده‌اند (پژوهشکده سوانح طبیعی ۱۳۸۸: ۱۰). البته کارهایی هم انجام شده است مثل ارزیابی که بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران با عنوان (ارزشیابی اثرات اجرای طرح هادی روستایی) انجام داده و برای شروع کار بسیار ارزنده‌ای می‌باشد. که این ارزیابی در تمامی استان‌ها و حتی در تمامی شهرستان‌ها لازم به نظر می‌رسد و گر نه امروز تقریباً بازخورد شفافیت یا عدم موفقیت طرح وجود ندارد.

Archive

۶. منابع

۲. آسایش، ح واستلاجی، ع (۱۳۸۲)، اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای (مدل‌ها، روش‌ها و فنون)، تهران، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری.
۲. آسایش، ح (۱۳۸۰)، کارگاه برنامه ریزی روستایی، تهران، انتشارات پیام نور.
۳. آسایش، ح (۱۳۸۶)، برنامه‌ریزی روستایی در ایران، تهران، انتشارات پیام نور.
۴. بنیادمسکن انقلاب اسلامی (۱۳۸۸)، ارزشیابی اثرات اجرای طرح هادی روستایی، تهران، پژوهشکده سوانح طبیعی معاونت عمران روستایی.
۵. پاپلی یزدی، م و ابراهیمی، م (۱۳۸۶)، نظریه های توسعه روستایی، تهران، انتشارات سمت.
۶. جمعه پور، م (۱۳۸۵)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی؛ دیدگاه‌ها و روش‌ها، تهران، انتشارات سمت.
۷. رشنو، ن (۱۳۸۴)، تحلیلی بر استراتژی ساماندهی و اسکان عشایری ایران، فصل‌نامه جغرافیایی سرزمین، سال دوم، تابستان، شماره ۶.
۸. ساعی، ع (۱۳۸۱)، تحلیل آماری در علوم اجتماعی بانرم افزار spss for windows، تهران انتشارات کیان مهر.
۹. شیعه، ا (۱۳۷۳)، مقدمه‌ای بر مبانی برنامه ریزی شهری، تهران، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
۱۰. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی (۱۳۸۹)، فرهنگ آبادیهای شهرستان بناب ۱۳۸۹.
۱۱. فرهودی، ر (۱۳۷۷)، جزوه اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، تهران، دوره دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۱۲. فیضی پور، م (۱۳۸۳)، جامع نگری در برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای (استان یزد)، تهران، دانشگاه تربیت مدرس دانشکده علوم سیاسی، پایان نامه کارشناسی ارشد.
۱۳. مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، سرشماری نفوس و مسکن استان آذربایجان شرقی.
۱۴. مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، سرشماری نفوس و مسکن شهرستان بناب.
۱۵. منصورفر، ک (۱۳۷۱)، روش‌های آماری، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۶. مهدوی، م (۱۳۷۶)، آمار و روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها در جغرافیا، تهران، انتشارات قومس
17. Duncan, cramer, (1994), " In fvducing statisitics social Research step-by-step calculations, and computer techinq ues asing spss, London and new yourk",.